

Un informator *depozitar* de excepție: Niculaie a Petrii Curtii din crângul Rusești

Răzvan ROȘU*

Key-words: *Transylvania, Țara Moșilor, Habsburg myth, Habsburg Empire, (hi)story of life*

1. De ce Niculaie a Petrii?

Ideea de a studia în mod particular narațiunile unui singur personaj¹, a apărut atunci când Nicolae Vădan – care constituie în același timp și obiectul cercetării – l-a rugat pe autor să consemneze toate „istoriile” sale, conștient fiind că informațiile pe care le-a păstrat timp de câteva decenii ar putea fi periclitare datorită vârstei.

Pe parcursul cercetărilor de teren desfășurate în diverse așezări situate în Europa de sud-est², dar mai ales în Transilvania, am avut prilejul de a întâlni o gamă largă de subiecți, ce se diferențiau între ei; nu doar prin natura lor umană, ci și prin calitatea datelor pe care le puteau oferi. De departe, unul dintre cei mai complecși corespondenți intervievați a fost Nicolae Vădan, poreclit Niculaie a Petrii Curtii de 95 de ani³, din crângul Rusești⁴. Localitatea se situează pe limita nord-estică a unei prelungiri a Țării Moșilor. (Un depozitar excepțional, de talia lui Nicolae Vădan, am întâlnit și în comuna vecină, Măguri-Răcătau, Ianc Găvrilă a Ișandru Born'icului, născut în 1940, însă, orizontul său cultural era considerabil mai larg).

Cel mai în vârstă om al crângului, născut la începutul secolului trecut, Niculaie a Petrii este o arhivă vie, un depozitar al unui patrimoniu imaterial de o excepțională valoare din satele Mărișel și Râșca. El se remarcă față de ceilalți

* Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj, România/ „Friedrich Schiller” Universität Jena, Germania.

¹ A analiza în detaliu, din mai multe perspective, povestea de viață a unui singur informator, pare a nu se înscrie printre preferințele istoricilor oralității, dar nici ale antropologilor. Motivul adesea invocat este „subiectivismul” (De exemplu, istoricul nu concepe să lucreze cu un singur document). Cu toate că aspecte conexe au fost abordate sporadic în lucrări compuse din autobiografii, cazurile în care unui singur corespondent să i se fi dedicat un întreg volum au fost puține. De obicei, interpretările antropologice ale predecesorilor s-au centrat pe sisteme culturale/ comunitare și pe erodarea acestora. Așadar, atare interpretări nu se pretează la studiul unor personaje din cadrul comunității.

² Dintre regiunile unde am realizat cercetări de teren amintim: Transilvania, partea nord-estică a Ungariei (magh. *Alföld*), raionul Transcarpatia (*Zakarpattia*) din Ucraina, centrul și sudul Republicii Moldova, Banatul românesc și sârbesc, comunitățile megleno-române din Grecia și Republica Macedonia.

³ Nicolae Vădan s-a născut pe 15.01.1921, iar interviul din care face parte materialul aici citat a avut loc pe 30.07.2012.

⁴ Ca multe alte crânguri moștești, printr-un capricios joc al istoriei, Ruseștiul este despărțit de râul Someșul Cald în două părți care țin „tot de una”: Mărișel și Râșca.

intervieați prin mentalitatea, viziunea asupra lumii (germ. *Weltanschauung*) și comportamentul său prea puțin atinse de modernitate. Nicolae Vădan corespunde dorinței antropologului generic de a găsi respondentul ideal, ce însumează următoarele caracteristici: o memorie excelentă, o capacitate uluitoare de a extrage și de a opera cu informația, har nativ în ceea ce privește povestitul, o reprezentare în detaliu a satului tradițional; iar în cazul dialectologului, un grai arhaic. De reținut că personajul studiat nu a frecventat școala, deci nu știe „cart’e și n’iç a çet’ire”.

Totodată, dorim să evidențiem funcția de povestitor a lui Niculaie a Petrii, pe care și-o asumă într-un mod conștient. Personajul intervievat își dă seama că ceea ce spune este mai mult decât simpla lui autobiografie, e memoria colectivă a consătenilor săi din Mărișel și Râșca, a unei părți distincte a Țării Moșilor, dar mai ales a aceloră din crângul Rusești: „să șt’iie tân’eretu cum o fo rusășt’ii pă val’ia asta, cum s-o trăit la munt’e”. Narațiunile sale ne aduc în actualitate scene din viața consătenilor, greutățile și evenimentele ce i-au marcat.

Valoarea relatărilor culese nu constă numai în transmiterea lor pe cale strict orală (Trower 2001: 1). Niculaie a Petrii a moștenit mare parte din *corpus* de la bunicul său, Mitru Vădan a Curtii, care l-a crescut și a avut o influență considerabilă asupra formării sale:

Moșu o șt’iut cart’e, că o fo cantor la beserică. Da o fo limbile lit’ine, rusășt’, cum să zâçe. Nu iera let’in’e.⁵ Așe iera lit’erele alę. Așe spun’ę moșu mn’e. O avut șasă copț’i, patru fiçor’i și dQũă feț’e. N’içj unu n-o șt’iut cart’e.

Adesea, cercetătorul poate observa preocuparea lui Nicolae Vădan de a reda într-o formă cât mai apropiată – uneori chiar de citat – a celor auzite de la bunicul său. În timpul cercetărilor de teren am remarcat că, de regulă, pentru omul tradițional nu conta ce se spune, ci de către cine se spune. Concomitent, pentru Niculaie a Petrii, relatările bunicului său reprezentau *cuvântul autoritar*⁶.

Corespondentul intervievat nu ne-a încredințat în mod întâmplător povestea vieții sale. Autorul prezentului studiu se înrudește cu el, fiind considerat de Niculaie a Petrii: „cu ça măi multă cart’e, çel măi învățat d’in n’amu Curteșt’ilor”. O asemenea motivație a constituit criteriul după care personajul studiat a ales să transmită autorului patrimoniul său spiritual. Un avantaj în realizarea cercetării de față l-a constituit poziția de *insider* a autorului, de mare ajutor în înțelegerea graiului local, dar și a sensurilor profunde din materialul cules.

⁵ Niculaie a Petrii dorește să spună că moșul lui, Mitru Vădan a Curtii, cantor la biserica din crângul Rusești, nu știa să scrie și să citească decât în litere chirilice.

⁶ Aici se deschide cercetătorului o nouă temă antropologică, cea legată de autoritatea unui discurs în lumea tradițională. Dacă etnologia și/ sau antropologia nu au reușit decât să constate faptic observația de mai sus, domeniul literaturii ne oferă termenii de specialitate necesari, indispensabili pentru o analiză precum cea aici întreprinsă.

Mihail Bahtin făcea o distincție netă între *cuvântul autoritar* și *cuvântul străin*. Bahtin definește cuvântul autoritar în felul următor: „el tinde să definească bazele înseși ale atitudinii noastre ideologice față de lume și ale conduitei noastre, el apare aici în calitate de cuvânt autoritar și de cuvânt intrinsec convingător. Cuvântul autoritar cere să fie recunoscut și asimilat de noi, el ni se impune. Independent de gradul persuasiunii lui interioare în ceea ce ne privește, noi îl găsim deja dinainte asociat cu autoritatea. Cuvântul autoritar se află într-o zonă îndepărtată, organic legat cu trecutul ierarhic. Este ca să zicem așa cuvântul strămoșilor” (Bahtin 1982: 204).

Considerăm că Nicolae Vădan este o relicvă a trecutului, cu toate că trăiește în prezent. El a reușit să-și păstreze valorile tradiționale nealterate. Merită aici consemnat că antropologul de la începutul secolului al XXI-lea este un privilegiat. El are șansa să intervieveze personaje ce nu diferă în mod semnificativ de cele din secolele XIX – XX, lucru care nu va mai fi posibil în viitor, datorită așa numitului *gap between the generations* (Thompson 1993).

2. O tipologie de informator: *depozitarul* sau *man of memory*

Cu siguranță, Nicolae Vădan nu este singurul informator excepțional în viață. Însă, realitatea este că indivizii cu un comportament arhaic, cu orizont cultural care să aibă ca reper exclusiv cutumele comunității de tip tradițional sunt greu de identificat în lumea interconectată pe care o trăim. Niculaie a Petrii face parte dintr-o tipologie de informator care nu se găsește cu ușurință.

Raportându-ne la cercetarea etnologică românească observăm că, de regulă, orice comunitate are asemenea persoane excepționale, care se dovedesc a fi, pentru cercetători, adevărate mine de aur. Ion Mușlea identificase un astfel de personaj în cercetările sale pe Valea Gurghiului: Vasile Chirteș din Ibănești Pădure (Mușlea 2004: 285–332). „Nu orice ins întâlnit la întâmplare poate fi util în anchetă” (Ispas, Coatu 2006: 70), spunea etnologul și dialectologul Ion Diaconu (Diaconu 1969), autorul celor patru volume ale monografiei Ținutului Vrancei. În opinia lui Diaconu, respondentul ideal este „un individ cu prestigiu cultural în comunitatea locală”, „expresia întreagă a grupului țărănesc local”, „un suflet rezumativ” (Ispas, Coatu 2006: 70).

Jan Vansina a acordat, la rândul lui, interes biografiei și statutului social al subiecților din tipologia menționată, denumindu-i *-encyclopedic informants-* informatori enciclopedici sau *-men of memory-* oameni ai memoriei⁷. Pentru a desemna inși aparținând tipologiei amintite, am acceptat în mod convențional, cu rolul de concept metodologic, termenul: *depozitar*. *Man of memory* se desprinde de masa amorfă a țăranilor, fiind preocupat, în special, de perpetuarea tradițiilor și a cutumelor, de păstrarea memoriei comunitare. Conchidem că un asemenea rol putea fi asumat doar de un număr limitat de indivizi, ce aveau inteligența și competențele sociale necesare. Câteodată, se întâmplă ca cel intrat în atenția cercetătorului să posede și caracteristici tipice omului arhaic, sporindu-i, astfel, valoarea în vederea unei anchete.

Privind problema dintr-un asemenea unghi, se relevă importanța deosebită pe care o are statutul/ poziția socială a unei persoane în cadrul comunității tradiționale. Etnomuzicologul român Constantin Brăiloiu a inovat metodologia de cercetare a domeniului său, tocmai prin faptul că informatorii săi nu apar ca simpli indivizi studiați, cu datele de identificare menționate la subsol. Brăiloiu îi prezintă ca pe niște personaje în deplinătatea cuvântului oferind cititorului: principalele însușiri,

⁷ „Nevertheless it is important to note who the author of the recorded version was. If he was a professional did his performance belong to genre reserved to professionals? Was he entitled to perform or not? Was he a “person of memory” or not? That is, was he or she interested in the past history of that community to the point of having learned many traditions and to have produced his or her own vision of the past? Such persons exist and have been called encyclopedic informants or men of memory” (Vansina 1997: 69–70).

evenimente din existența celor achetați descrise pe larg (Idem: 85). Limitându-ne doar la cazul românesc, observăm că direcția de a documenta persoana studiată s-a menținut sporadic în cercetările din perioada comunistă.

Doar studiile dialectologice par să mai păstreze interes pentru traseele biografice ale celor chestionați. Amintim aici cercetările lui Emil Petrovici pentru întocmirea *Atlasului lingvistic român I și II* (Petrovici 1988: 1–197). Un studiu atipic pentru etnologia românească din timpul național comunismului este cel al Sandei Golopenția-Eretescu, ce schițează pentru prima oară o tipologie a informatorilor (Golopenția-Eretescu 1977). La rândul-ne, propunem atât o analiză aprofundată a personajului studiat, cât și o încadrare tipologică corespunzătoare.

Nu în ultimul rând, dorim să arătăm, ca și predecesorii, că narațiunile despre Sine ale unei persoane intervievate sunt constituite, de fapt, dintr-o serie de constructe bine elaborate, uneori autocenzurate, altele remodelate pe baza unor arhetipuri. Astfel că analiza unui personaj tradițional are particularitățile ei. Cercetarea antropologică a constatat doar după câteva secole de perfecționare continuă a metodologiei că important nu este numai materialul cules, ci și persoana de la care provine.

3. Metodologie. Interviu de tip *history of life*

În ceea ce privește metodologia de cercetare, trebuie să menționăm că viziunea, cheia interpretării materialului cules este diferită de cea devenită reper în domeniul istoriei orale. Ea se axează mai mult pe modul de reflectare al evenimentelor istorice din punct de vedere al „istoriei celor mici”. Perspectiva abordată este una etnologică, antropologică. Am utilizat interviurile de tip *history of life*, pentru că, într-un asemenea caz, atât cel chestionat, cât și cercetătorul construiesc împreună povestea: primul prin cele narate, al doilea prin întrebările sale (Portelli 2010: 200).

Acordăm un interes declarat interpretării și transcrierii dialectologice a materialului cules, dar și etimologiilor unor regionalisme și arhaisme. Din păcate, în majoritatea studiilor istorice și antropologice nu sunt exploatate și deducțiile fonetice/ dialectologice ale textelor culese. Considerând că prezentul studiu are un caracter mai mult antropologic, am folosit un număr redus de semne în transcriere, pentru a nu îngreuna înțelegerea conținutului. Ne-am mulțumit cu marcarea principalelor caracteristici ale graiului moțesc, aparținător (sub)dialectului crișean, din arealul cercetat⁸. Utilizăm semnele, deja încetățenite în lucrări de specialitate

⁸ Privit dintr-o perspectivă comparată, graiul moțesc, păstrează unele dintre cele mai arhaice trăsături din spațiul lingvistic românesc, făcând o notă discordantă în cadrul (sub)dialectului crișean, alături de graiul oșenesc. Numeroase paralele pot fi stabilite între graiul din Țara Moților și cel din Țara Oașului sau Maramureșul istoric, dar și cu cel vorbit de comunitățile românești minoritare, rămase în afara granițelor României, a căror limbă nu a fost atât de mult standardizată. Uneori, cercetătorul poate identifica fenomene lingvistice similare cu formele înregistrate în anchetele dialectale desfășurate la megleno-români, istro-români sau aromâni. În ceea ce privește distribuția graiurilor românești din Transilvania, constatăm că în anumite arealuri deluroase sau montane, situate în arcul carpatic precum: Țara Moților, Bihor, Țara Oașului, Maramureș sau Lăpuș s-a reușit păstrarea unor fenomene mai arhaice de limbă. Ele reprezintă mostre ale limbii române vorbite înainte de secolul al XIX-lea. Faptul demonstrează că românii din arealurile mai sus amintite se situau încă, în secolul al XX-lea, pe o treaptă etnografică mai puțin evoluată.

precum *Atlasul lingvistic român* (Rusu, Bidian, Loșonți 1992) sau *Tratat de dialectologie românească*⁹ (Rusu 1984).

Din *corpus*, rezultat al interviurilor reluate sistematic cu Niculaie a Petrii, am extras următoarele tematici: religiozitatea, visurile, violența, conflictele, singurătatea, munca, femeile, lumea prezentului, viitorul, relațiile cu mediul academic, alteritatea, situația Ardealului, războiul. Datorită spațiului restrâns pe care formatul articolului îl impune, ne vom referi în continuare doar la reminiscentele mitului habsburgic și identitatea locală/ regională a celui chestionat.

4. Reminiscente ale mitului bunului împărat. „Să taie Ard’alu d’e căță Bucureșt’!”

Mitul bunului împărat s-a format în mentalul țărănimii românești ardeleni, începând cu secolul al XVIII-lea, când Transilvania a fost încorporată în Imperiul Habsburgic. Premisa formării sale a fost condiția socială a românilor din Transilvania, cea de iobagi marginalizați politic și social, de „tolerați” (Din 2003: 9–40). Împăratul austriac era considerat, de țărani ardeleni, drept trimisul divinității pe pământ, însărcinat să împartă dreptatea supușilor săi oprimați. Mitul habsburgic a dobândit popularitate în mediul țărănesc, datorită unor structuri mentale ce țin de credința în împărat/ rege ca trimis al lui Dumnezeu pe pământ și ca urmare a unei propagande directe sau indirecte, promovată de Casa de Habsburg.

„Bunului împărat” i se opun „ungurii răi” – nobilimea maghiară – care tergiversează acțiunile reparatorii ale monarhului. Mitul habsburgic își cunoaște apogeul în perioada împăratului Iosif al II-lea, când are loc Răscoala lui Horea (1784) (Ibidem). De reținut că atât Horea, cât și Avram Iancu își legitimau faptele ca fiind săvârșite în numele împăratului.

În cercetările de teren pe care le-am întreprins în arealul transilvan am putut observa că mitul habsburgic poate fi întâlnit nu doar la români, ci și la maghiari,

Corpusul oferă un eșantion ilustrativ al graiului de la periferia Țării Moților, din Mărișel și Măguri, ce a preluat odată cu sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX și unele caracteristici din zonele învecinate (zone etnografice precum Bihor, Țara Călatei ori Sălaj). Crângurile central moțești au rămas mai conservatoare în ceea ce privește pronunția. Dacă graiul din Măguri și Mărișel a suferit schimbări din punct de vedere fonetic, el a păstrat numeroase forme arhaice ale unor cuvinte ce s-au pierdut în zona central moțească. Atât Niculaie a Petrii, cât și cei intervievați din generația sa (în special femeile), prezintă o etapă incipientă a schimbărilor pe care le-a suferit graiul moțesc din Mărișel, la începutul sec. XX. Schimbări asemănătoare sunt atestate și în anchetele dialectologice realizate în Beliș, care împreună cu Mărișelul și Măgura, constituie atât din punct de vedere etnografic, cât și lingvistic, o zonă tampon a Țării Moților.

⁹ Utilizăm următoarele semne:

- variantele palatalizate *t, n, d, h* le-am notat: *t', n', d', h'* ca în *t'ină, n'icări, d'al, h'ite*;
- *e* și *o* deschis le-am notat drept *ę* și *ø* ca în *męre* 'mere', *søre* 'soare';
- folosim consoana *č* care în scrierea uzuală apare drept 'ce', 'ci' ca în *čapa* 'ceapă';
- semivocala *i* am notat-o cu *ĩ* ca în *ĩera* 'era';
- *i* scurt apare *ı* ca în *padurı* 'pădure';
- uneori auzim un *l* ușor palatalizat pe care îl notăm *l'* pentru a-l deosebi de restul sunetelor palatalizate ca în *l'umı* 'lume';
- nu în ultimul rând, am folosit *k'* cu valoare de *c* numai în transcrierea lui *che, chi* pentru a nu îngreuna textele.

germani (șvabi, sași, langeri sau țipteri), evrei etc.¹⁰ Într-adevăr nu putem vorbi de un mit habsburgic universal valabil, ci mai degrabă de variante ale aceluiași tip de discurs, construite în funcție de etnia, genul, poziția socială și istoricul familiei unui anume individ. De cele mai multe ori, nostalgia fostului imperiu merge mână în mână cu o puternică identitate regională a posesorilor săi. Cert este că mitul habsburgic nu dispare după disoluția imperiului și apariția statelor naționale. El supraviețuiește în amintirile și imaginarul multora dintre locuitorii fostelor teritorii habsburgice, transmis din generație în generație până în prezent, fiind în permanență adaptat unor realități ce țin de timp și spațiu.

Împăratul a avut în crângurile din Țara Moșilor o imagine puternic pozitivă (chiar mai accentuată decât în alte arealuri ale Transilvaniei) datorită experiențelor negative de ordin administrativ pe care moșii le-au avut cu nobilii maghiari, dar și cu trupele maghiare revoluționare în 1848–1849. O asemenea realitate este menționată în 1888:

Cu străinii sunt mai rezervați, cred că toate relele de la ei vin pe capul lor, fără ca împăratul, în care moșii au cea mai mare încredere, să știe de nedreptățile pe care le fac străinii în țară (Frâncu, Candra 1888: 60).

Terenul oferă, la rândul lui, indicii despre intensitatea mitului bunului împărat în arealul moșesc. „Noi am fo ămăin’ii împăratul”, spunea unul dintre conlocutorii noștri din Horea (Arada)¹¹.

Ceea ce am remarcat la Niculaie a Petrii, sunt câteva reminiscențe ale mitului habsburgic, moștenite de la bunicul său. Iată o reprezentare mitizată a împăratului Franz Joseph:

Da, Franțasc İosăv o fost împăratu Austro-Ungariiei, am avut fotografiie până în patruzăc cu İel. Tare frumos İera împăratu, un bărbat făcut tare. O făcut mult bin’ e la rumân’, împăratu. N’ e povesteș moșu d’ e İel mult. İo și acuma am mustața lu Hicler¹², cum İera în Austro-Ungariie. İo nu o părăsăsc.

Pe această filieră a mitului bunului împărat și a neamțului civilizator – purtător al unei civilizații de prestigiu – transmisă de pe vremea imperiului, prin bunicul său, Niculaie a Petrii Curtii s-ar putea încadra în categoria celor ce au perpetuat după 1919 structuri ale loialismului pro-habsburgic, precum și o atitudine pozitivă a germanului printre români. Cele moștenite din cătunul de origine au fost întărite de situația politică din timpul dictaturii antonesciene, dar mai ales de observațiile directe de pe frontul de est, unde a interacționat cu soldați germani (Boda 2008: 78–100).

¹⁰ Iată câțiva dintre subiecții intervievați: Ferenczy Lajos, născut în 1921, com. Lazuri, jud. Satu Mare; Mihai Ivăncuș născut în 1908 sat Cornești, com. Călinești, jud. Maramureș; Simion Ivăncuș, născut în 1924, com. Ieud, jud. Maramureș; Hideg Anna, născută în 1936, com. Fizeșu Gherlii, jud. Cluj; Michael Anders Kraus, născut în 1937, Bistrița, jud. Bistrița Năsăud; Teodor Vingănzan, născut în 1946, com. Vințu de Jos, jud. Alba; Gheorghe Nicola (D’ițu Cătăn’iții), născut în 1929, com. Horea (Arada), jud. Alba, etc.

¹¹ Informator Gheorghe Nicola (D’ițu Cătăn’iții), născut în 1929, com. Horea (Arada), jud. Alba.

¹² Se referă la mustața ce rămănea nerasă numai sub nas, purtată în mai multe zone din Imperiul Austro-Ungar, dar și în Luxemburg sau alte regiuni ale Europei, specifică secolului trecut. Informatorul face legătura cu Adolf Hitler (1889–1945) care purta și el o asemenea mustață deoarece provenea din orașul austriac Braunau am Inn.

În timpul unor concerte ce au avut loc în Germania și Austria, în 2012, cel interviuat a declarat că nu s-a simțit bine în decursul existenței sale cu străinii, decât cu „frați n'emți”, alături de care a luptat și pe care îi admiră:

– *Să triască Jerman'iia și tătă conducere și Hicler. În Austriie am zâs: – Să trăiască Austriie, conducere și Franțâsc Iosâv. [...] Am vrut să zâc să trăiască și Rumân'iie, să h'iie un'îț tăt.*

Pe lângă aspecte ce țin de geografii simbolice (Mitu 2008) ale fostului Imperiu Habsburgic, mai dăinuie în percepția lui Nicolae Vădan imaginea maghiarilor ca factor al dezechilibrului din fosta monarhie habsburgică. Ungurii sunt prezentați în postura de interpuși și asupritori, o asemenea viziune fiind larg răspândită în Țara Moților: „NŌ, bin'e ar h'i să h'im cu Austriie [...] da fără ungur'i, că ieî o făcut și atunč băi, pă timpurile alę”.

Concluzionăm că mitul habsburgic nu dispăre odată cu momentul încorporării Transilvaniei în Regatul Român, după cum surse scrise¹³, dar și cercetările de teren¹⁴ o dovedesc. Chiar și după 1919, asistăm la perpetuarea unei percepții pozitive a Habsburgilor și a civilizației germane printre românii ardeleni.

O altă stereotipie identificată în discursul celui studiat este legată de soarta Transilvaniei, subiect ce revine periodic în amintirile sale. Niculaie a Petrii, are o puternică identitate regională, ardelenescă și nu se regăsește, ca de altfel mulți alți ardeleni, în identitatea „comună” românească, construită după formarea României Mari sau cu administrația centralizată de la București (Mitu, 2006): „Ard'alu-î ceva menunat, faîn și are produșile: aur, bucat'e, cubrur'î”. Se subliniază, în schimb, inferioritatea provinciilor învecinate, Oltenia și Moldova:

Sclob o fo acolo în Olten'iia, nu bin'e. I și măi len'eș. Și acolo în Moldova am fost. Apî iera căsâle făcut'e, ș-apî ave pomol p-ângă casă, trepț. Și stăt'e lângă pomolele alę. Nu merę să facă un strat. Să îș facă una și altă.

Am remarcat că Niculaie a Petrii își asumă o identitate regională ardelenescă, fapt care îl face să se raporteze critic nu doar la alte provincii istorice românești, ci și la ideea de statalitate românească în general:

Poț'e că iera măi bin'e pântru Ard'al să rămână cu Austriie. Amu așe o fost să h'iie, să h'iie Rumân'iie măi mare. İo ș-amu am vrut să mărg la televiziun'e să le spuî: – *Să taie Ard'alu d'e cătă țagan'. Ard'alu să să taie d'î cătă Bucureșt'!* *Gata! Că acolo îs numa țagan' și țagan'.* Să h'iie altă țară. Așe am avut în plan, să mă duc la Cluj, să le spuî.

¹³ Iată unul dintre numeroasele pasaje din scrierile lui Alexandru Vaida Voevod ce exprimă poziții pro-habsburgice în perioada interbelică (la care s-ar putea adăuga și alți intelectuali români ardeleni sau bănățeni precum Ioan Slavici, Traian Vuia sau Emil Cioran): „este rușinos și ridicol ca cineva să acuze stăpânirile trecute cât timp ele nu au fost mai vitrege pentru populația din Munții Apuseni, decât stăpânirea românească... Pocăiți-vă toți oamenii politici, toți fabricanții de istorie romanțată și recunoașteți că guvernele României Mari au făcut mai puțin pentru Moți, decât Împărații Casei de Habsburg” Alexandru Vaida Voevod în prefața semnată (Ciomac, Popa-Necșu 1936 : 12).

¹⁴ „Povestę tătuțu, socru, că când s-o făcut Rumân'iie, o zâs că o fo on albăcan și s-o-ntâln'it cu n'îșt'e domn' mar'î. Și l-o-ntrebat domn'ii: -*Bad'e amu că s-o făcut Rumân'iie, cum crez că a h'i la ūamen?*” Albačanu o zâs: – *A h'i cum a vrę împaratu.* Că îel n-o șt'uit că nu măi îște împaratu și că i țara Rumun'iie.” Informator: Florica Lăpuște (Florica Buhii), născută în 1931, crângul Jijești, com. Mărișel, jud. Cluj.

Considerăm că acest capitol ar putea face parte dintr-o amplă lucrare care să trateze problema mitului habsburgic dintr-o perspectivă comparată, oferind exemple similare din cuprinsul fostului imperiu. Din păcate, până în prezent nu avem decât unele studii, fără ca specialiștii să fi reușit să editeze un volum colectiv. Faptul se datorează mai ales diferențelor culturale, dar și celor de limbă impuse de cercetarea fostelor spații din imperiu (Magris 1963; Simić 2012).

Bibliografie

- Bahtin 1982: Mihail Bahtin, *Probleme de literatură și estetică*, București, Univers.
- Boda 2008: Adrian Boda, *Imaginea soldatului german în memoria combatanților români în cel de-al Doilea Război Mondial*, în „Anuarul Institutului de Istorie Orală”, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană Argonaut, vol. IX, p. 78–102.
- Branc 2008: Simona Branc, *Povestea vieții ca mijloc de (re)construcție a „Sinelui”* în „Anuarul Arhivei de Istorie Orală”, Cluj Napoca, Presa Universitară Clujeană, vol. X, p. 11–29.
- Brednich 1994: Brednich Rolf W. (ed.), *Grundriss der Volkskunde. Einführung in die Forschungsfelder der Europäischen Ethnologie*, Berlin, Dietrich Reimer Verlag.
- Ciomac, Popa-Necșa 1936: Ion L. Ciomac, Valeriu Popa-Necșa, *Munții Apuseni: cercetări asupra stărilor economice din Munții Apuseni*, București, Tipografia ziarului „Universul”.
- Cuceu 1999: Ion Cuceu, *Fenomenul povestitului*, Cluj-Napoca, Efes.
- Diaconu 1969: Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei: etnografie-folclor-dialectologie*, București, Editura pentru Literatură, vol. 1 și 2.
- Din 2003: Petre Din, *Mitul bunului împărat în sensibilitatea colectivă a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Napoca Star.
- Frâncu, Candrea 1888: Teofil Frâncu, George Candrea, *Români din Munții Apuseni (Moții)*, București, Tipografia Modernă Gr. Luis.
- Fulford 2000: Robert Fulford, *The Triumph of Narrative: Storytelling in the Age of Mass Culture*, New York, Broadway Books.
- Geertz 1989: Clifford Geertz, *Works and lives: The Anthropologist as Author*, Stanford, Stanford University Press.
- Golopenția-Eretescu 1977: Sanda Golopenția-Eretescu, *Elemente praxiologice și pragmatice relevante pentru o tipologie a informatorilor*, în „Revista de etnografie și folclor”, București, nr. 1, p. 15–29.
- Gubrium, Holstein 2001: J.E. Gubrium, J.A. Holstein (eds.), *Handbook of Interview Research. Context & Method*, Thousand Oaks, SAGE Publication.
- Hedeșan 2001: Otilia Hedeșan, *Folclorul. Ce facem cu el*, Timișoara, Editura Universității de Vest.
- Ispas, Coatu 2007: Sabina Ispas, Nicoleta Coatu (coord.), *Etnologie românească. Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru*, vol. II, partea II, București, Editura Academiei Române.
- Magris 1963: Claudio Magris, *Il mito asburgico nella letteratura austriaca moderna*, Torino, Giulio Einaudi Editore.
- Mitu 2006: Sorin Mitu, *Transilvania mea*, Iași, Polirom.
- Mitu 2008: Sorin Mitu, *Europa Centrală, Răsăritul, Balcanii. Geografii Simbolice Comparate*, Cluj-Napoca, International Book Access.
- Mitu 2014: Sorin Mitu (ed.), *Building Identities in Transylvania. A Comparative Approach*, Cluj-Napoca, Argonaut Publishing.
- Mușlea 2004: Ion Mușlea, *Cercetări etnologice zonale*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene.

- Nicoară 2001: Toader Nicoară, *Transilvania la începutul timpurilor moderne (1600-1800)*, Cluj-Napoca, Dacia.
- Niethammer 1980: Lutz Niethammer, *Lebenserfahrung und kollektives Gedächtnis. Die Praxis der „Oral History“*, Frankfurt am Main, Syndikat.
- Norrick 2000: Neal R. Norrick, *Conversational Narrative: Storytelling in Everyday Talk*, Amsterdam & Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Petrovici 1988: Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*, Cluj-Napoca.
- Petrovici 2012: Emil Petrovici, *Cercetări etnologice și dialectologice în Transilvania și Banat*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene.
- Portelli 2010: Alessandro Portelli, *Istoria orală ca gen*, în „Anuarul de istorie orală”, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, vol. XII, p. 199–288.
- Ricoeur 2001: Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*, Timișoara, Editura Amacord.
- Rusu, Bidian, Loșonți 1992: Grigore Rusu; Viorel Bidian, Dumitru Loșonți, *Atlasul lingvistic român pe regiuni: Transilvania*, București, Editura Academiei Române.
- Rusu 1984: Valeriu Rusu, *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Scrisul Românesc.
- Simić 2012: Vladimir Simić, „*Gnädiger Kaiser*” und „*treuer Untertan*”, în Harald Heppner; Eva Poscha (eds.), *The Habsburg Empire and the Orthodox World in the Eighteenth and Nineteenth Centuries*, Bochum, vol. 5.
- Thompson 1993: Paul Thompson, *Family Myth, Models and Denials in the Shaping of Individual Life Paths* în Daniel Bertaux, Paul Richard Thompson, (eds.) “Between Generations: Family Models, Myths and Memories”, Oxford, Oxford University Press, p. 13–38.
- Trower 2011: Shelley Trower, *Place, Writing & Voice in Oral History*, New York, Palgrave Macmillan.
- Vansina 1997: Jan Vansina, *Oral tradition as history*, Oxford, James Currey Ltd.
- Yow 2005: Valeria Raleigh Yow, *Recording Oral History. A Guide For the Humanities and Social Sciences*, New York/Toronto/Oxford, Altamira Press.
- Zarecka 2009: Iwona Irwin Zarecka, *Frames of Remembrance: the Dynamics of Collective Memory*, New Jersey, Transaction Publishers.

A Man of Memory Informant: Niculaie a Petrii Curtii from Rusești Hamlet

The aim of the present article is to demonstrate, as our predecessors did, that the self told stories collected from an interviewed individual are composed of a series of well-elaborated elements. Sometimes, the stories are censured by their own storyteller, in other situations these are merely reshaped on the basis of an archetype. Our aim is to show that the study of the biography (which includes both the psychological and social profile of an interviewed individual) of an informant is imperative for an honest interpretation of the resulted material. In this article, the informant is Nicolae Vădan, nicknamed Niculaie a Petrii Curtii, born in 1921, in Rusești hamlet, Țara Moșilor region (Transylvania). He is the oldest man in his village, the repository of an extraordinary spiritual heritage from the villages Mărișel and Râșca. The aim of the study is also to extract the main themes of Nicolae Vădan's narrative texts. The research will focus on only one of these: the reminiscences of the Habsburgic myth.